

tervem kivételén, neked majd talán sikerülni fog azt kivinni, s én nyugodtan fogok koporsómba szállani."

S Pálffy két év múlva, leküzdve minden akadályt, meggyőzve minden ellent, életbeléptette a most oly virágzó *egyházi gyámoldót*. 1844-ben összeszerelte a létező hasonnemű intézetek alapszabályait, statisztikai adatokat gyűjtött magának a superintendenciából, s ezek nyomán alapszabályokat dolgozott ki, azokat egy bizottmány elé terjesztette, azután kinyomatta s köröztette az egyházkerület gyűlékezeteiben, s ezek észrevételeinek nyomán módosította, s így 1846-ban az egyházkerületi gyűlés elé terjesztette, mely azokat hosszú vita után elfogadta s életbe léptette. Még ezután is sokat kellett ez ügy mellett harcolnia, míg végre minden elleni elhallgattak, s most számos özvegy és árva hálakönyei áldják kihalt fíradóságait.

Az 1848-49-ki, következményeikben oly szomorú zavarok sok dolgot adtak Pálffynak, hogy az egyház pénzét megmenthesse. A pénzügyi bizottmány elnöke elfogadott, az iskolai pénzek kezelője menekült; ő tehát egyedül állott; de fáradhatlan munkásságának sikerült, ezen válságos években is az egyház pénzeit megőrizni. — 1852-ben a soproni lyceum újjászervezésében tevékeny részt vett, nevezetesen a soproni konvent, a tanintézet eddigi fentartója s a superintendencia közti egyezség általa jött létre. Az ezen tanintézet fentartására eredetileg 10,000 pftban megállapított évi jövedelem nagyobb részt az ő munkássága által 16,000 forintra emelkedett. — A következő évben az egyházkerület közkivánságára maga is tanári széket foglalt el ezen tanintézetnél, elhagyván jövedelmeiből lelkészi állomását, s itt a theologiai intézet és a tanítóképzede vezetésével bízott meg, s pár hónap alatt magyar lelkészek is megválasztottak.

Azonban mind a theologiai intézet igazgatását, mind a magyar hitszónoki hivatalát néhány év múlva ismét letette, hogy magát kedvezve eszméje, egy *tanító-képzede* felállításának szentelhesse. E célból beutazta majdnem egész Németországot, megvizsgálván az ott létező seminariumokat, pártfogásra szólítván fel a hitsorsosokat, és szavai viszhangra találtak még a fejedelmek és nagyok szívében is. E végett Sopronban a városi községtől egy téres telket vásárolt meg 1855-ben, s ezen elhagyott telken három évi sok fáradozása után sikerült neki, ügybarátok által is segítve, egy igen szép épületet az új-teleki kapun kívül felállítani, s mely 1858-ban okt. 3-án nagy ünnepélyességgel fel is szenteltetett. *) Itt foglalkozik most e derék férfiú 60 növendékével, kik közül évenként némelyeket mint segéd-, másokat pedig mint rendes tanítókat bocsát el a gyülekezetekbe.

1857-ben advent első vasárnapján tartott szép egyházi szónoklatában, hivatott egy magyarhoni ev. *gyámintézetnek*, a német-honi Gusztáv-Adolf-egylet mintájára leendő felállítására serkentette, minek következtében a nevezett intézet még azon évben, először csak a lyceumbeli ifjuság körében, a következő évben az egész gyülekezetben szép sikerrel megalakult. 1859-ben a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület, 1860-ban pedig az egész magyarhoni ev. egyház egyeteme elfogadta az általa oly mély tapintattal kidolgozott szabályokat, s életbe léptette az evang. egyetemes gyámintézetet, melynek jótékony hatását már ma is tapasztalja több gyülekezet és tanintézet.

Egyébiránt Pálffy, bár inkább a gyakorlati élet terén működik, az irodalom terén is szüntelen munkássággal fáradozott kora ifjuságától fogva s különösen azt a tért, mely parlagon hevert, a népnevelés ügyének terét, hasznos, szükséges és maradandó becsű munkákkal gazdagította. Jelesen irt, vallásos és tudományos tartalmu iskolai könyvei nagy számmal vannak. Van még ezeken kívül számos kézirat, különösen jeles egyházi beszédei, melyeknek készítésében és előadásában egyaránt tanúsított valódi alkotói és művészeti hivatottságot.

A félszázadot keresztül harcolt és fáradozott férfúnak, nem kívánhatunk mást, mint: erőt, egészséget, hosszú életet és azt, hogy a ki — megvetve minden kényelmet és nyugalmat — életét a népnevelés áldást, felvilágosodást hozó szent ügyének szentelje, ki nemes eszméinek létrehozásával sokaknak, százaknak halála óráját nyugottabbá tette, sok özvegyet és árvát megvizsgált, hogy annak neve megmaradjon és hálás tisztelettel emlegettesse. Sz. Sándor.

*) Az épület rajzát s az intézet ismertetését lásd V. U. 1858. 32. szám.

A követ.

Megindula jó lovag Csomorkány.
Gondolkozva gonosz állapotján...
Lassan koczog a farkó alatta:
Mint nyári est lanyha fuvalatja.

„Jó uram küld engemet magától
Nagy-Váradra a szathmári várba!...
Majd merengve fölkiált: „de — hátha
Oda menvén megyek a halálba?!“..."

S a hogy lova poroszkálva lépdel
Tarsolyába nyul egyik kezével:
„Ez hát az a pergamen-darabka,
Melyért engem vágnak száz darabba!..."

Annyi közül mért engem választá!
H'sz válogathatott volna százakba!...
Feleségem, gyermekim tekintné,
S ilyen gyászszal őket ne illetté! —

De úgy kért, hogy magától bocsáta:
„Ez lesz ügyünk jobbra fordulása“...
S sisakjával fejemet borítá,
Két kezével kezemet szorítá.

Hej! kezemet Rákóczy szorítá,
Sisakjával fejem ő borítá;
„Hajrá lovam!“... És lovag Csomorkány
Várad felé vágat, mint az orkán! Szél Farkas.

A Vezuv, Pompeji és Herculánium.

Dr. Bardocz Lajostól.

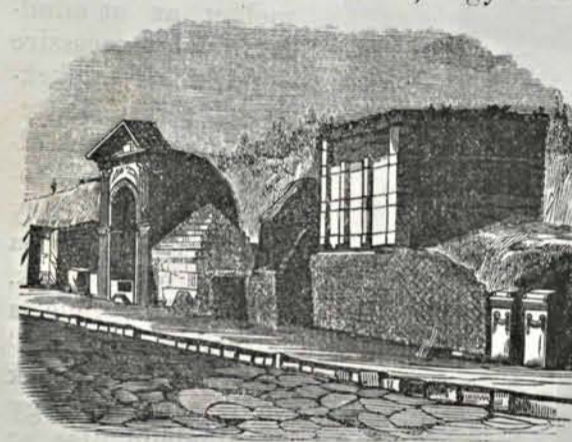
(Folytatás.)

Szálljunk le most már ennyi előismeret birtokában, az alattunk fekvő siri városba. — Mily sajnátságos érzés lepi meg itt a szemlélőt e rideg, a halál és az enyészett színezetét magán viselő városban, mely tiszteletteljes bálumattal tekint maga körül, midőn egy a sirtól kiásott classicus város romjai közt találja magát, melyben egy élő lény nincs, melyből az élet tizennyolcz évszázad előtt kialudt; midőn azon bűvös látsekrénybe tekint bele, melyben a nagy római birodalmat, melyet a világ uralt, hiven lerajzolva látja?

Mindenek előtt egy széles, de nem hosszú, lávakövekkel csinosan kirakott utcán kell végig mennünk. A járda mindkét felől a szekérutnál emelkedettebb; az utca mindkét oldalán elnyúló vízvezeték arra emlékeztet, hogy földalatti csatornákról még nem gondoskodtak; nem azért mintha nem értették volna hozzá, mert ennél mesterségesebb vízellátásokkal találkozunk az ember: hanem azért, mert nem találták szükségesnek. A jobb oldalon, ha néhány házat elhagyunk, egy nagy épület oldalfalai tűnnek szemünk elé, tágas kapuval ellátva, mely minket a bemenetelre int. Egy három oldalról fallal, az előreszen pedig öt oszlopon nyugvó tornácczal körülvett tágas téren találjuk magunkat. A tér maga oszlopsorok által három részre van osztva, de mégis csak egy nagy termet képez, a hátulsó falnál pedig egy emelkedett hely tűnik szemünk elé. Ez a törvényszéki épület, az ugynevezett *Basilica*. (l. 208. l.) Az emelkedett helyen hajdan a bíró ült, előtte a panaszló és panaszlott állottak, köröskörül pedig a kíváncsi közönség hallgatta a szóbelileg és nyilvánosan tartott tárgyalást. — Az ítélőszéken a komoly bíró már nem hirdeti az igazság szavait, a peres felek szívében nem küzd többé remény és félelem, s a hallgatóság kebelét nem feszíti már a kíváncsiság az ítélet kimondása végett. A fedélzet bedült, a márványkövezet összetöredezett, és az egykor diszes oszlopok csonkán állanak. Mély csend uralkodik a rideg falak közt, s csak az azokba bevészt iratok beszélnek érthetőleg az azokat értő látogatóhoz. — A törvényszéki épület alatt boltozatos üregek láthatók, melyek egykor foghelyekül szolgáltak. Ha felölök kérdőzködünk, a részvét hangján nyerjük a feleletet, hogy ezen sötét üregekben bilincsekbe verve két fogoly csontváza találtatott. A Vezuv kitörése itt találta és ide temette be őket. Szegény foglyok, talán nem is voltak halálbüntetésre méltók, talán még ki sem voltak hallgatva, hogy ártatlanságukat napfényre hozzák, és mégis mily kíméletlen halálbüntetést kelle szenvedniök!

A Basilica mellett *Venus*, a kellem és szerelem istenasszonyának

egykor pompás temploma, és a nyilvános *magtár* vonják magukra figyelmünket. Melyik volt a közerköleség megromlásának bővebb forrása, nehéz elhatározni. A nyilvános magtár arra volt szárvna, hogy abból a szegények szükség idejében a mindennapi kenyérral ellátásának. Alapítványi tőkéről részint az állam, részint egyes vagyonos polgárok gondoskodtak. Az intézet igen szép és nemes czélből létesült; de a tapasztalás bebizonyította, hogy inkább szolgált a közerköleség megromlására, mint a szándékolt nemes czél elérésére. — Italia hanyatlása korában az ily éhez, legnagyobb részt jöttment emberekből álló szegény osztálynak a dolog már nem fért a nyakába, hanem a haza adakozásait és az egyes vagyonos polgárok tékozlásait kezdé élelmi forrásul tekinteni; az ingyenélő néppel idővel annyira megsaporodott, hogy Caesar dictatorsága alatt háromszáz husz ezerre rugott a henylők száma, kik az állam által tartattak, s a közmagtárból maguk és családjaik számára élelmet húztak. E romlott nép áruczikké aljasodott le, s a hivatalvadászok közül annak adta el magát, kinél legtöbb enni és inni valót talált. Sulla győzelmei után a népet több napon át a legdrágább ételekkel és a legnemesebb borokkal vendégelte meg, melyek oly bőven hordattak f l, hogy az ebéd maradványai minden-

Pompeji: Utcza.

nap a Tiberisbe hanyattak. Nemsokára ezután Crassus oly lakomát adott a népnek, hogy tízezer asztal volt számára szükséges. — Caesar még e pazarlásban is túltett; mert ő az egész népet nemcsak négyszer vendégelte meg a legpompásabb ételekkel s a legbecesebb falernumi borokkal, hanem ezenfelül minden római polgárnak 400 sesterciumot, 10 mérő buzát és tíz font olajat ajándékozott. Ezek Rómában történtek ugyan, de hasonló módon folytak a dolgok Italia többi városaiban is.

Hagyjuk itt most a közmagtárt, a közromlottság forrását, és tekintsünk a tulsó oldalra, hol egy pompás színház várakozik reánk. Előttünk egy négyszög alakú tágas tér fekszik, oszlopmaradványokkal körülvéve, melyek valamely fedélzetnek szolgáltak támaszpontokul. E tágas tér megett hajdan pompás templomok és más nyilvános épületek disztek, melyek romjaikban is csodálkozásunkat vonják magukra. Itt-ott talapatokat pillantunk meg, melyeken egykor az istenek és hirneves férfiak remek kezek által vésett szobrai állottak; de most e diszes művek részint összetöredezett a talapatok körül hevernek, részint pedig a Bourbon-féle muzeumot díszítik Nápolyban. E tér a *forum* vagy *vásártér* a polgári és iparos élet egykori gyújtópontja. A diszes oszlopokon, melyek maradványait szemléljük, hajdan csinos fedélzet volt, mely a forumot félköralakban bővezeve, azon a forumnál emelkedettebben fekvő fedett járdát vagy ambulatoriumot képezte, honnan a tétovázó nép a forumon sürgő tömegre nézett alá, s melyben a polgárok, üzleteikkel elfoglalva, vagy szórakozást keresve, napjaik legnagyobb részét eltöltötték. A forum a város fénykora idejében egy 500 láb hosszú és 100 láb széles, hosszad négyszegű térből állott, különféle színű márvánnyal kikövezve. A templomok és más épületek, melyek a vásártér körülvevők, még romjaikban is tanuskodnak arról, hogy egykor a legcsinosabb görög építészeti modorban felöltöztetve, a város földszelű szolgáltak.

Most minden pusztán áll, a fedelek összedőltek, az azokat tartó oszlopok összehullottak és a diszes kövezet összetöredezett. Itt önkéntelenül vissza kell emlékeznünk a rómaiak szokására, kik idejük nagy részét nyilvános helyeken töltötték el. A római polgárnál a közönséges munkákat rabszolgák végezték el; ő maga reggel hazulról elment, és csak este tért haza. Üzleteit a forumon végezte el, törvényes ügyeit a basilicában látta el; többi idejét a fürdőben töltötte, hol szintén mindenféle üzletek forogtak szőnyegen, mint a forumon; délután színházba ment, és csak ennek végével 5 óra tájban vetődött haza. A látogatások legfelebb kora reggel történtek. E szokásnál fogva tehát a nyilvános mulató-

helyek minden itáliai városban nélkülözhetlenül szükségesek voltak; akár az állam alapította azokat, akár egyes adakozók.

A forum keleti vége mellett északfelé térve egy szép és tiszta utcába érünk, mely az *ezüstművesek* utcájának nevezetik. Emitt mindjárt egy római-dóri modorban épült csinos *templom* tűnik szemünk elé, annyi viszontagságok mellett, még jó karban megtartva. Ha belelépünk, néhány szép *mozaikot* pillantunk meg benne, s a hátulsó részen egy oltárt, melyről a szobor hiányzik. Ez *Isis* istenasszony temploma. Ha vezetőnket követjük, néhány, a templom hátulsó részében fekvő szobán keresztül egy titkos kamrába viszen minket, melybe Isis papjai rejtették el magukat, midőn az istennő a titokteljes dolgokat a halandó embereknek tudtára adta. A papok lakása tágas, és kényelmes, konyhával, ebédlővel és alvószobával ellátva. A konyhában a templom kiásása alkalmával különféle konyhaeszközök és élelmiszerek találtak; a konyha egyik falánál egy kivájt lyuk mellett pedig egy férfi csontváz fejszél kezében. Valószínűleg a szakács volt, a mint a falon keresztül lyukat akart törni magának a menekésre. A templomban, pénzerszűnyeg kezében, egy másik csontváz találtatott. Hihetőleg Crassus oly lakomát adott Isis egyik papja csapott a népnek, hogy tízezer asztal volt számára szükséges. — Caesar még e pazarlásban is túltett; mert ő az egész népet nemcsak négyszer vendégelte meg a legpompásabb ételekkel s a legbecesebb falernumi borokkal, hanem ezenfelül minden római polgárnak 400

Pompeji: Sütő műhely.

ku épület vonja magára figyelmünket, melyek már alakjuk által gyanították, hogy valaha *színházak* voltak.

Lépjünk közelebb hozzájuk. Több magánház mellett elhaladva, egy fallal bekerített háromszög alakú téren megyünk keresztül, melynek közepén 5 hosszú fokozatra osztott terrazon két colossalis csonka oszlop áll, és a *nagyobbik színház* mellett találjuk magunkat. A félköralakban egymás megett fokonként emelkedő ülősorok három osztályra találjuk elkülönítve. Az első osztály a hivatalnokok és legelőkelőbb polgárok számára különös gondal készült; a másodikban közpolgárság, a harmadikban pedig az alsóbb rendű nép foglalt helyet. A köpadok nagy része, főleg a felső sorokból, hiányzik ugyan; de a még meglevőkből biztosan kiszámíthatjuk, hogy a három osztályban összesen 5000 néző számára volt hely. A színpad maga csekély kis térből áll. Minek is kellett volna nagyobb a régiéknél, kiknek oly nagy számu színi személyzetre szükségök nem volt, mint nekünk, s kik néhány színpadi díszítményeket éveken át beérték? Náluk a színiköltő nem kereste a színész kedvét, mert színiköltő és színész egy személy volt; az adta elő a darabot, a ki szerkesztette, és ha megbuktatta, szintén az ő kára volt. Egyébiránt, hogy a színészeknek, főleg az előkelőbbeknek nem lehetett szor dolguk, tanúsítja Aesopus római színész példája, ki 170 millió sestercium értékű vagyonnal bírt, mi körülbelül 18 millió pftot tesz; Rosciusé, ki évi jövedelmét 600,000 sesterciumra (63,000 pft.), és Dionysia tánczosnéé, ki a magáét 200,000 sesterciumra (21,000 pft.) számította. A színpad háttérben romjai mutatkoznak még azon köépitményeknek, melyek a háttért és a legszamosabb daraboknál a földszítményt képezték. Ehhez járult még néhány, fából készített, toható vagy hordozható díszítménydarab.

A legszebb díszítményt azonban Italia dicső ege képezte a közönség feje felett, és az örökös életi zajos tenger annak szeméi előtt. Mert a szindarabok az ő korban nem befedett tikkasztó és fulasztó helyeken, nem a lámpa csalékony fényénél, ha-

Borkereskedő czimere.

nem a nap pompás világítása mellett, a szabad ég alatt adták elő.

Meg a felől sem kell kételkednünk, hogy a természet szépségeit annyira kedvelő népnek, a város ily kedvező fekvése mellett, első gondoljai közé tartozott, színházát úgy építeni, hogy a tengerre való dicső kilátást még a színházban is élvezhesse. A nap heve ellen kétségkívül az ülések felett kifeszített vitorlavásznak védték a hallgatóságot.

A most leirt színház közvetlen szomszédságában fekszik a másik, köröskörül magas fal által bekerítve. — E színház az előbbinél noha kisebb, de a nézőre mégis kedvezőbb hatással van, mint amaz; mert a két osztályra különzött márványülések, számszerint 500-an, még mozdulatlanul régi helyökön vannak, mintha minden pillanatban várnák, hogy a nézők bejőjenek és rajtok helyet foglaljanak. Valóban dicső látvány, ez egymás után márványövekként felemelkedő padosorokat megtekinteni, melyek majdnem kétezer évet túlélték, és legalább is még ennyi tartóságot ígérnek; melyek noha nem oly puhák, mint színházaink bársonnyal bevont zártszékei, de még az utóvilágnak is tanúságot tesznek a nép erejéről és egészséges származásáról, mely azokon költői énekeit lelkesülve hallgatta.

Micsoda oszlop-sorok emelkednek fel emitt a nagyobb színház színpada megett levő tágas udvaron, még mindnyájan jó karban, és az udvart köröskörül beövezve? Az oszlop-sorok hajdan a rajtok nyugodott fedélzettel fedett járdát képezték; a járdamegett pedig sorban kétemeletes házak feküdtek, melyeknek apró szobáiban a gladiátorok laktak, kik a nép mulattatására halálos fegyverekkel egymással vagy vadállatokkal vittak, míg egyik vagy másik a vitéren maradt, halva vagy megsebesítve.

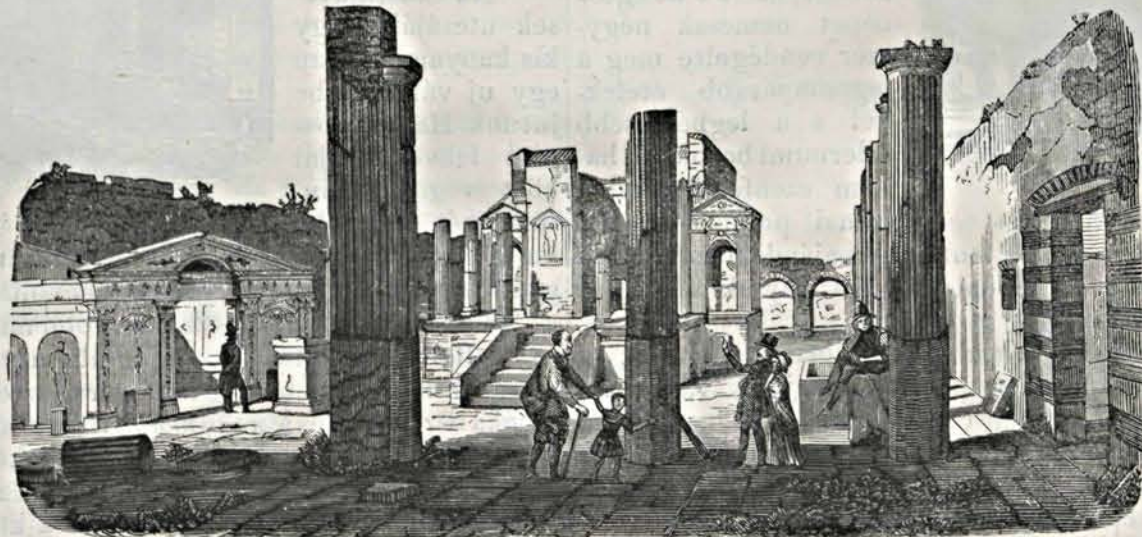
A házak újra felépítették és lakhatókká vannak téve; a gladiátorokkal, ha az amphitheatrumot megtaláltuk, még találkozandunk. A színházakat megnézvén, irányozzuk lépteinket a város északi része felé, melyben még nem voltunk. Több utcán és téren elhaladva, néhány, bokrokkal és eperfákkal benőtt dombon, melyek alatt még ki nem ásott épületek senyednek, keresztüljutva, a város északi részén, a kerítésen kívül egy tágas ut kezdetén találjuk magunkat. A pillanat szívünket szomoruan hatja meg melyet az ut mindkét oldalán messzire elnyúló síremlékekre vetünk. Ez a temető, melynek oldalain Pompeji lakosai temetkeztek. Egy szép jellemvonása volt a rómaiaknak, és általában véve a latinnépeknek, halottaikat a jártekelt utak mellé temetni; hogy az elhaladó utas az emlékköveken az elhunyt nevével olvashassa, és a szomorun megilletett kebelből ekkép sohajtson fel: „béke hamvaira!“ A síremlékek alakra nézve különbözök, építészeti modorra nézve görög izlés szerint készültek, és némelyek még jó állapotban tartották fen magukat. Találkoznak köztök cenopaphiumok, anélkül, hogy a halott maradványait magukban foglalják; másutt meg egyszerű, kőből vagy fából faragott síremlékek. Némelyek közülök kis négyszögű templom alakkal bírnak, melyekben urnák (hamvedrek) számára fülkék vannak készítve. E halotti házak közül némelyek díszesen ki voltak festve, és azon maradványokból, melyek bennök talál-

tattak, úgy látszik, a szép szokás divatozott, hogy a rokonok halottaikat bizonyos időben meglátogatták, és síremlékeiket felvirágozták és felkoszorúzták.

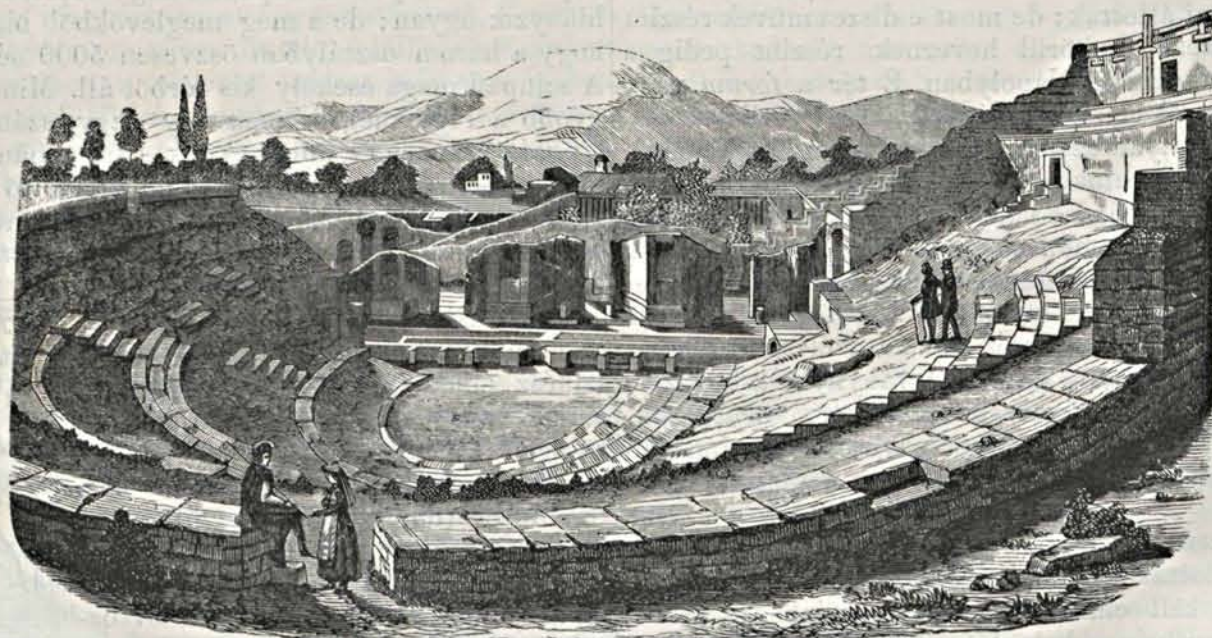
(Folytatás következik.)

Pompeji: Utcza.

Pompeji: Isis temploma.

Pompeji: Tragikai színház.

Gazdag mulató.

A Becsali csárda pitvarába
Gyenes András mulat egymagába,
Ugy kicsipve, úgy kikenve-fenve,
Mintha csak a szentegyházba menne.

Hej pedig mást... Hamis a zuzája!
Iteze borért pengő ezüst járja;
Könnyű neki, — árendás az apja,
Meg se érzi, ha százával adja!

Csárda előtt hűves akác árnyán
Kedve olyan, akár a szívárvány;
Tarka, fényes; — színe annyiféle,
Félvilágot átölelné véle.

„Pengead, Tüttüs, keserves nótámat,
Kössenek fel, mint a nagyapádat!
Azután meg úgy rakd a cifrát is:
Tánczra keljen bójtben a barát is!“

Pengeti is az a vén cimbalmos,
Soh' se hal meg, hogy ha meg nem hal most;
Nem is hiszem, hogy ne azt fundálja:
Koporsója szögét iszkabálja.

A mikor meg azt a vigat kezdi
S két kezét a frissének eresztí:
A leggyorsabb hétrétü villámlás
Hozzáképest csigabigamzás!

Gazdag mulató. — Lotz festménye után Jankó.

Hurja pattan, — pengetője bomlik,
Karja fírad, — a cimbalma romlik,
Még is üti, tudja, nem lesz kára:
Egy nótának hat huszas az ára!

... S mire mindez, s hogy-hogy épen itten?
'Sz a gazdának híres bora nincsen;
Sem itala, — sem az elesége:
De nagyon szép ifju felesége.

„Csaplárosné, gyöngyvirágom, lelkem,
Csókoljon meg, ha csak egyszer, engem;
Hadd szorítom szép magát magamhoz,
Piros ajkát forró ajakamhoz!“

Szerelmes a szemem a szemébe,
Hóvállába, sugár természetébe;
Bodor haja kis huncutkájába,
Piczi piros sarkos papucsába!“

„Ej no híres! Hunyja be, ha rám néz:
Nagy szerelme abba nyomban elvész;
Hogy ha meg a papucsom akarja,
Od'adom, ha elszakadt a talpa.“

„Tyűh! kesergő kinos szedtevette!
Darázs-karcsu: darázs is a nyelve!
Hálót kötök klárisból, aranyból,
Tudom Isten, — nem szabadul abból!“

„Fogva tart már engemet a háló;
Klárís, — arany, — ahhoz csak pókháló,
Kegyelméd ez t, drága gyönyörűség,
Nem ismeri; úgy hívják, hogy: hűség!“

S perdül egyet, — a legényt otthagyja,
Kaczag, mint az erdők vadgalambja,
S el is röppen, — de nem ág fölébe:
Szeretel férj szeretett ölébe.

S még csak így szép, — így, — a férj ölében:
Hű szeretet ragyogó szemében;
Gazdag legény pironkodva nézi,
Szegénységét még csak mostan érzi!

Györy Vilmos.

A debreczeni kastély.

Irtá JÓKAI MÓR.

Második rész.

(Folytatás.)

Szulali korántsem hogy meg lett volna elégedve azzal a jutalommal, a mit elárult tikkéért a debreczeni bírótól kapott, sőt inkább egyszer azon törte a fejét, miként boszulhatná meg a rajta elkövetett méltatlanságokat; másodszer pedig, hogy egyuttal miként fordíthatná haszonra azt a tudományt, a mit neki tán csak még sem hiába adott kezére az a kegyes dzsin, a ki őt a kastélyba elszállította, s onnan megint visszahozta, mint a Majmúna szellem Badrul Budúr herceget egy tevébőrön.

Ha nem kellett a titok a hazai előjárásának, majd megveszi azt a váradi basa drága pénzen.

Várád akkori basája, Asszán, igen kegyes ember volt. Minden köntöse tele volt írva belül az Alkorán aranymondásaival; ő valóban testén viselte a török szentírását.

Ez ájtatos hangulat egész a babonáig ment nála, s tudnivaló, hogy a törökök vallásos babonái közé tartozik az, hogy ők az örülteket olyan szenteknek tartják, kiket a proféta kiválasztott, hogy a saját lelküket kivigye belőlük, s valami dzsinnek a lelkét parancsolja beléjük: azokból tehát angyal vagy ördög beszél, de mindenesetre magasabb szellem, a kit tisztelni és rettegni ilik. A kit a tébolyodott megszólit, annak meg kell előtte állni, és kívánságait kielégíteni, gorombaságait eltűnni, és semmivel vissza nem torolni, vagy éppen megütni: mert akkor egy földfeletti szellemet ütne meg az ember, s az majd boszut állna megverőjén.

Asszán basa tehát, midőn egyszer kapuján ki akarna lovagolni, egy szurtos embert lát maga előtt, ki e szavakkal állja útját.

— Méltóságos ur, én vagyok az a Szulali, a kit a gonosz debreczeniek bezártak a bolondok házába, megkínóztak, kiéheztettek, vízzel csepegtettek, utójára dudával gyötörték, hallgasd meg az én szavaimat, mert nagy hasznod lesz neked azokból.

Asszán basa mindjárt leszállt a nyeregből, a mint Szulali azt mondta, hogy ötlet a bolondok házából eresztették ki s kérte, hogy parancsoljon vele, mire van szüksége.

Szulali elkezdte előtte mesélni, a mik vele történtek.

Mikor azt elmondta, hogyan jött neki helyébe a kastély, a basa levette felső kaftányát s szent borzalommal teríté a beszélőre.

— Ime, fogadd, legyen köntösöm a tiéd. Mi kell még jámbor örült?

Szulali mesélt tovább a szelid fenevadakról, a rejtélyes szobákról, az összeesküvők terveiről; s mentül tovább beszélt, annál jobban meggyőződött Asszán basá afelől, hogy neki most itt egy rettenetes felfordult eszű emberrel van találkozása, s csak oldozta le magáról dolmányát, övét, turbántekercsét, azt mind a beszélőre rakta át, meg a papucsait is lehuzta lábáról, s azokat is saját kezűleg Szulali meztelbős talpai alá rakta. Mikor végre ez ama tervet adá elő, mely által a két császárt újra egymás ellen akarják ingerelni, akkor könnyörögve szólt a basa Szulalihoz:

— Édes atyámfia, jámbor eszeveszett lélek, ha azt kívánod, hogy az utolsó két darab ruhámat is odaadjam magamról, ugyanint az inget és a salavárit, akkor kérlek, esered meg velem a te alsó köntösöidet, nehogy csufra maradjak itt annyi nép előtt az utcán; mert jól tudom, hogy az Alkorán azt parancsolja: ha pedig egy örültevel találkozol, add oda neki az utolsó köntösödet is magadról, ha ő kívánja, mert nagy az a szellem.

Szulali most vette még csak észre, hogy itt is mekkora örülteket tartják ötlet? csak hogy a törököknél sokkal keresztyénibb szokások vannak az örültekekkel való bánás dolgában.

Nem beszélt tehát többet Asszán basának, hanem megharagudott rá, és otthagya. A köntösöket mégis csak elvitte a testén; hogy ha még egyszer valahová megy, be is bizonyíthassa tanujelekké, mi történt vele Várádon, nehogy erre is azt mondják majd, hogy bolond fővel képzelte.

Mert az a szándéka volt, hogy ha nem kellett a kínált felfedezés először szülőtte urainak a debreczenieknek; ha másodszer kínálva, nevelő urai a törökök is visszautasíták; majd elmegy vele

*) Lásd Vasárnapi Ujság 16-ik szám.

nagyságos uraihoz a németekhez, a kik vannak a szatmári várban; mert nagy boldogság az, mikor az ember így válogathat az uraiban.

Parancsol vala akkoriban Szatmáron Stahr Fridrik, wallon kapitány; ki nagyon böcs és elővigyázó férfiú volt, a mire nagy szüksége is lehetett az ő helyzetében, annyi furfangos magyar, török és erdélyi ellenség tőzsomszédságában.

Midőn Szulali a nagyon figyelmes ur előtt megjelent, Asszán basától kapott exotikus köntösében, s kezdé előadni a történeteket, egész a legutolsó eseményig, egész a Várádon kapott kantusig, hát a vitéz kapitány ur persze, hogy semmit sem hitt el neki abból az egész beszédből.

— Hát te azt mondod, hogy a kastély hozzád ment?

— Ugy segéljen, uram.

— És azután megint eltávozott tőled?

— Ugy segéljen, uram.

— Abban a kastélyban debreczeni polgárok hadra esküdtek egyszerre mind a két császár ellen?

— Ugy segéljen, uram.

— Ezért téged a debreczeni bíró megkínóztatott, a váradi basa pedig saját ruhájába öltöztetett?

— Ugy segéljen, uram.

— Ez a ficzkó engemet itten bolonddá tart; hozzátok elő a derest.

Szulali most látta csak át, hogy minden mesének legérdekesebb a harmadik része; esküdött menyre, földre; nem használt; levetköztették.

A mint a lehuzott kantust kifordíták, rögtön meglátta minden ember, hogy annak a bélése tele van írva holmi török betűkkel; azok voltak alkoráni aranymondatok.

„Ez kém!” kiáltának egyszerre a jelenlevők: Ez Asszán basa kéme!

Azzal lehuzták róla a többi cifra gunyát is, s mindannyit titkos írással tarkázva találván, megerősödének azon hitben, hogy itt egy gonosz kémmel van dolguk, ki már tele is írta titkos jelentéssel a köntöse béléseit; s rövide fogták Szulalit, hogy valjia be, mik vannak odairva?

A jámbor pedig tevehajcsár korában éppen nem tanult török betűket ismerni, s így a legjobb akarat mellett sem mondhatott egyebet, mint hogy a saját viselte öltözet tikkáival merőben ismeretlen. Ő eddig azt sem tudta, hogy azok betik, azt hitte, valami ciffraság.

Stahr kapitány pedig nem volt az az ember, a kivel ilyen vas-tag hazugságot el lehessen hitetni.

— Ha nem tudsz olvasni, majd megtanulsz a deresen.

Szulalit azonban a mogyorók sem taníták meg arra, hogyan kell törökül olvasni. Utójára, hogy semmi vallomást sem lehetett belőle kiverni, Stahr kapitány megunta a vesszőzést, s azt parancsolta, hogy dobják ki a ficzkót a kapun, s ha még egyszer a vár közelében találják, csak akaszszák fel; azokat a tele irt ruhákat pedig el kell zární, majd akad egyszer valaki, a ki elolvassa, mi van azokra írva.

Plyenformán Szulali harmad izben pörére vetköztette, jól megpüfölvé s kilöketve került elő abból a ritka szerencséből, hogy egy éjszaka tündérek tikkait leshesse ki.

Ezuttal aztán tökéletesen meggyőződött a felől, hogy sokkal jobb lesz neki, senkinek sem szólni többet a debreczeni kastélyról; hanem beállni pásztornak a legelső számadó gulyáshoz, a ki egy kopott gubát akaszt a nyakába.

(Folytatás következik.)

Pest város ivóvize és levegője.

Szakértők már évek előtt figyelmeztették Pest város hatóságát és lakosait azon, az egészségre föltéte káros következményekre, melyek a fővárosi ivóvíz élvezésével összekötve, és komolyan sürgették egy czélszerű vízvezetés létesítését, mely e bajon segíthetne, vagy legalább azt tetemesen csökkenthetné. Néhány hét előtt végre örömmel vették a hírt, hogy Rottenbiller Lipót elnöke alatt több szakértő ez ügyben tanácskozmányt tartott, mely alkalommal a vitás alapját egy, Preysz tanár által előterjesztett tervjavaslat képezte. E javaslat szerint a dunavíz egy, a városához közel eső ponton szivattyuztatván, Hamburg példájára egy viztorony segítségével szükséges magasságra emeltetvén, azután saját nyomásánál fogva

Vas-termelés.

(Folytatás.)

a városba, a lakházak legfelsőbb emeleteibe vezetteték. Ily módon naponként mintegy 90,000 akó, kavicsrétegek által tisztázott dunavíz vezetettnek a városba.

E vízvezetési gépezet előnye kiszámíthatlanok. A tanácskozmány nem is oszlott szét eredmény nélkül; a szükséges előintézkedések megtételére bizottmány nevezetett ki. Egyes polgárok részéről aláírások is történtek mintegy 2000 ftig az előköltségekre.

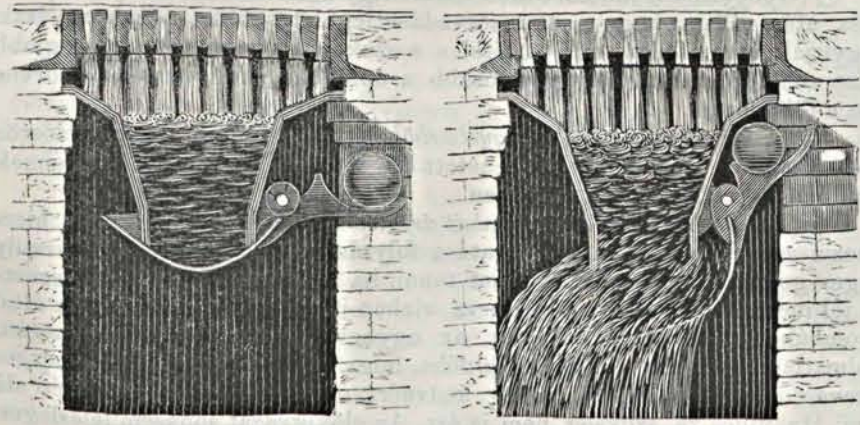
Hogy mily fontos a fővárosra nézve a vízvezetési ügye egészségi szempontból, legjobban megítélhetik olvasóink, ha a „Gyógyászat” című derék hetilapban e tárgyról nem rég megjelent cikk alapján elmondjuk a következőket:

Pesten évről évre szaporább a hagymáz és egyéb erőhiányos betegségek általi halálozás. Noha tavaly nem uralkodott járványosan a hagymáz, mégis csupán a kórházban ez év alatt 102 beteg halt el hagymáz által, a mi a kórházi halálozás összes számának több mint 10 százalékát teszi. E szerint a gümösödés (tuberculosis) után, melyben tavaly 36 százalék halt el, legtöbb beteg hagymázban hunyt el. Ennek oka pedig nem más, mint a poshadó növényi és állati hulladékok erjanyagának bevitelle a szervezetbe evés, ivás és légzés által. Ugyanis kutaink többnyire alig esnek néhány öl vagy éppen lábnyira az erjedő gyezet- és trágyagödöröktől, árnyékszekéktől vagy a szennycsatornáktól, melyek a poshadt állathulladékokat gyűjtik össze. E gödörök és csatornák vízható anyagokból levén építve, ezek falain folyvást átszivároga a dögleletes poshadt nedv a kut vizébe. Ide járul az, hogy nemcsak ivóvizünk, hanem az általunk beszívott lég is meg van fertőzve a rohadó állathulladékok poszerjével. Nem csoda tehát, ha ily ártalmas befolyás alatt hagymáz fejlődik ki, sőt félni lehet, hogy járványként fog az időnkint ismétlődve dühöngni fővárosunkban. De még az hagyján volna, ha e poszerj csupán hagymáz okozna, hanem befoly és gyilkos erjanyag a lakosok egyéb betegségeinek folyamataira is, s városunkban a többi betegségfajok is e miatt válnak halálosakká.

E bajon csak azáltal lehet segíteni, ha ivóvizünket, valamint levegőnket is megmentjük a poszerj halálos befolyásától. Azon városokban, hol czélszerű vízvezetés hoztatott be, a halálozási százalék sokkal kisebb, mint Budapesten.

Igy Londonban 1851-ben 40 élre esett egy halálozás, míg Pesten minden 26 ember közül halt meg egy. Angolországban mindenütt hol a vízvezetés behoztatott, s a csatornázás szabályozva lón, a halálozás évenként ezer lakos mellett 3—9-czel csökkent. A mi a levegő tisztántartását illeti, legczélszerűbb volna, az állati hulladékok továbbvezetésére szánt csatornát áthatlan cserépesövekből készíteni, az árnyékszekék nyíladekát büzgátló vízvezetőkkel látva el, mint ez Angolországban divatozik. Woolwichban, hol minden 100 ház közül 70-nél lón a nyitott árnyékszekék zárttal fölszerelve, a halálozások száma majdnem felenyire apadt le néhány év alatt.

A mennyiben Budapesten az angolok szabatos csatornázás módja jelenleg kivihetlen volna, ajánlatos annak pótlására nemcsak az árnyékszekéket, hanem a csatornanyíladekakat is buzmentesen elzární. Ez utóbbiak elzárására igen czélszerű Bunnet találmánya, mely Londonban jó sikerrel alkalmaztatik.

Vízhatlan csatorna-zárak.

Az ide mellékelt rajzok eléggé megmagyarázzák e vízhatlan zárok szerkezetét. Az utca kövezetében rostély van építve, melyen a víz és fővény ömlik a csatornába, s ez alatt a lefelé keskenyebbülű bádogszekrény van, melyet alól meggörbitett fenék zár be oly módon, hogy azt egy alkalmazott ellensúly nyomja fel. Ez ellensúly ugy van rendezve, hogy a meghajlított fenék nem nyílik le előbb, míg a tölsér bizonyos magasságig vízzel meg nem telik (mint azt az első ábrán látni) és ezáltal a víz alatt az ut biztosan és léghatlanul van elzárva. A mint a suly növekszik, a nyomás nagyobbodik, a szerint emeli az ellensúlyt, mely gördülhet golyóból állván, a fordulási pont felé gurul, miáltal az emeltyű karjának sulyát észrevehetőleg csökkent annyira, hogy a meggörbitett záró fenék lenyílhathat s a szekrény kiürül, ezután ismét felhajlik a zár s a golyó előbbi helyére visszatar.

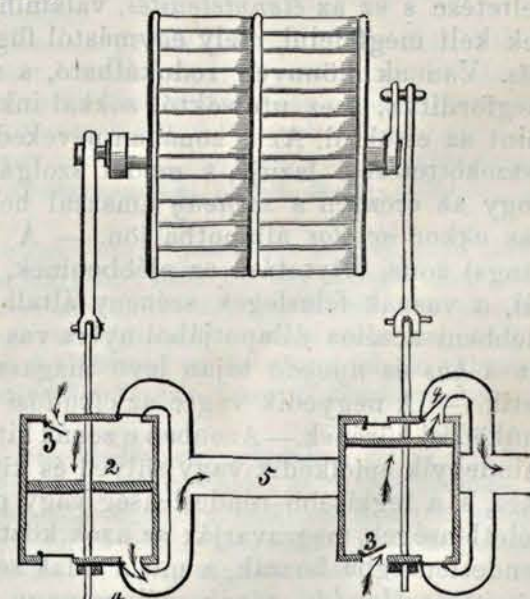
Ajánljuk Bunnet e találmányát a hatóság figyelmébe, mert a csatornanyílások mostani vasrácsai igen sok dögleletes büzt bocsátnak föl, mely, kivált nyáron, megfertőzheti a levegőt.

Az olvasztónak a lelke a fuvó; ennek czélszerűségétől függ amannak rendes menete, minőségétől a termelés mennyisége. Megézés tudniillik éleny nélkül nem történhetik s a kemenczében a legnagyobb hőfok mellett is csak annyi szén képes megégni a menyli levegőt kap. Egy font tisztá szén, mint már előbb is láttuk, összeköti magát $2\frac{2}{3}$ font élennyel, azaz: megég, s v álik belőle $3\frac{2}{3}$ font szénsavany; minthogy pedig a levegőnek alig $\frac{1}{4}$ része éleny, azért egy font széneny megézésére $11\frac{3}{5}$ font levegő szükséges, s a mennyiben a faszénben a nedvesség és hamu levonásával csak mintegy 88 font széneny foglaltatik, azért egy font faszén megézésére kerek számmal 10 font levegő kívántatik. De az olvasztó kemenczében a megézésnek kissé más folyamata van. A fuvó levegőjében éleny megég ugyan szénavannya a formák közelében, de a mint ez a többi levegőbeli gázokkal s főleg légennyel az aknán felfelé száll, ott folyvást szénnel érintkezik s a már fentebb előadott módon, szénéleggé változik át, s ily minőségben hagyja el a kemenczét. Ha ezen átváltozást valami módon meglehetne akadályoztatni, akkor az érc olvasztásra éppen csak fél annyi szén lenne, mint most; ezáltal a vasipar óriási előhaladást tenne, s e módnak felfedezőjét s ügyes felhasználóját milliommossá tehetné; de az olvasztó kemencze jelenlegi alakja ezt lehetetlenné teszi. A szénéleg tüzi erejének egyébiránt némi hasznát veszszük, mészégetésre, vaspirtásra, általában a szélmelegítő készülék fűtésére, az újabb időkben pedig már több helyütt gőzgépek hajtására. A megézés szénéleggé csak félannyi élenyt, tehát egy font faszénre 5 font levegőt kíván, s ebből kiszámítható az elkerülhetetlen veszteségek szám bevitelével, mennyi szélet kell adni s mennyi munkát kell teljesíteni a fuvónak.

E fuvó már általában két vagy több öntött vas-hengerből áll, mintegy 4 láb hosszúságban vagy magasságban, $3\frac{1}{2}$ láb átmérővel. E hengerek azelőtt inkább állók voltak, de az újabb időkben jobban szeretik a fekvőket, mik a vizikerék, vagy (a hol gőz hajtja,) a sulykerék tengelyének két korbájára 1. 1. vannak dugasz-rudjaik által (Kolbenstange) közvetlenül összekapcsolva oly módon, hogy midőn az egyik korba közép-állásban van, a másik a legmagasabb vagy legalacsonyabb állását foglalja el. A hengerekben lévő dugasz 2. 2. ide s tova tolatván, az ellenkező végiről befelé nyíló szelep (Ventil) 3. 3. által előzőleg nyert levegőt, felváltva egy és más végén, a visszájára nyíló 4. 4. szelepen által, a közös szélcsőbe 5. hajtja; s szakadatlanul működik oly végre, hogy ne csak sok, de főképen sajtol szélet szolgáltatson. — Az alább látható ábra a mondottakat érthetőbbé teszi.

Az ekképen nyert szél még nem vezetettik közvetlenül a formák által a kemenczébe, hanem előbb megmelegítettik. Az arra szolgáló készülékben (Apparat) ábra A) ide s tova hajtogatott öntött vas-csőveken, mik a kemenczéből nyert, s itt a levegő érintkezésével égő szénéleggázak által izzó veres hőfokra süttetnek, vezetetik a szél, mely ekképen czint, sőt ölmot olvasztható 225 — 280 hőfokra emeltethetik. A kemenczében a formák közelében a hőség 1600 fokra becsültetvén, ehhez képest a szél melegsége csekélységnek látszik; de ha tekintetbe vesszük, hogy egy nagyobbacska olvasztó már óránként 60 ezer köb-láb, — mintegy 4000 font — levegőt kíván, akkor a szélmelegítő készülék fontosságát méltányolni fogjuk. Ez ujjabkori találmány e téren bizonyára minden más között eddigelő a legfontosabb, mert — az igen nagy olvasztók kivételével — a szénfogyasztást majdnem két annyira vinni segítette.

A milyen egyszerűnek látszik az érc-olvasztási folyam, a

Az olvasztó kemencze fuvója

menyiben a meggyújtott szén által csak elegendő hőfokot kell tudni előállítani, épen oly nehéz egy olvasztót helyesen vezetni olyan feltétellel, a mi a versenyzés mai korában, elengedhetetlen, hogy ez a szénfogyasztás minimumával, a termelés és hasznos maximumával járjon. Ha kevés, vagy rossz szén, illetőleg sok és nehéz folyású érczet adunk s e miatt, vagy más, sokszor ki sem puhatolható okok miatt, a kemenczében a hőfok süllyed, akkor beáll a nyers menet: a formák elhomályosodnak, a salak igen híg és ténta feketévé válik, s ha azon mielőbb nem segítünk, akkor a vas, melynek salaktól elválása mindinkább tökéletlenebb lesz, a bélés oldalaira, a formára s főképen az aljára ráfagy, míg folyvást nevedéven, a formákat eléri, a szélnek az útját elzárja; ekkor a menetet megakad s készen van a medve. Ha ellenben sok a szén, illetőleg kevés vagy könnyebb folyású az ércz, s e miatt, vagy más ismeretlen okok miatt, a kellőnél nagyobb hőfok fejlődik, akkor a salak igen szívós, világos színű, vízzel leöntve felfuódik, egészen fehérré, lyukacsossá, könnyen elporladzóvá válik, s ha ez tovább tart, tul-hőmenet áll be. A csaknem vastartalom nélküli salak elveszti hígágát, a hulló vasceppeket a formák szelétől nem védi, ez által a vas higgasztott (kovácsolható) állapotba jön, miáltal az oldalakra tapad, a formák felett a bélést bevonja, a szélnek felnyomásában útját elzárja, s hasonlóképen késs a medve. E medvétől pedig irtóznak a hutászok, mert nagy kárral jár; a bélést, a mihez a medve hozzáért, egy fél nem aprózható szén-, vas- és salakból összegyűrt 30–80 mázsányi tömeg, nagy munkával ki kell törni, s ujjal kicsérélni, azonfelül, mert tudatlanságot vagy rendetlenséget szokott elárulni, arról az, a kit ért, nem örömet szeret beszélni.

Ha vizsgáljuk a *rendes menet* folyamatát, azon következőes átalakulásokat, miken az ércz a kemencze belsejében keresztült megy, míg az a szájától a formáig eljut; akkor Scheerer jeles előadása nyomán négy szakot kell egymástól megkülönböztetnünk, s a kemenczét négy *zonára* elosztanunk. Első az *előkészítő* *zona*, melyben a beadott ércz a nedvességtől, azután (a pát és mézskő) a szénsavanytól felszabadul és megpirittatik. Itt a hőfok még csekélyebb. A második a *reductio* *zonája*, melyben az ércz, a szénéleg gázok folytonos behatásai által, az *élenytől* feloldoztatik. Az érczben a vas a földemekkel élenytől oly szoros összekötetésben van, hogy azt az olvasztás magában felbontani nem képes, s az ércznek egyszerű olvasztása által a vas a salaktól külön nem válik, de ismét csak átalakult érczféle marad. A kemenczének tehát az olvasztáson kívül, mely a formák közelében aránylag csekély terjedékben megy végbe, még egy nagyobb feladatot kell teljesíteni, mely a *magas* kemencze nagyobb részének a rendeltetése s ez az *élenytelenítés*, valamint az ércznek is két kelléknek kell megfelelni, mely egymástól független, a *reductio* és *olvasztás*. Vannak könnyen redukálható, s nehezen olvadó érczek és megfordítva, s ez utolsókatt sokkal inkább idegenkedik a hutász, mint az elsőktől. Az e zonában nevedék nagyobb hőfok az élenytelenítését lazítja, s módot szolgáltat a szénéleg gázoknak, hogy az érczben a szénéleg amazzal helyet cseréljen. Az érczbeli vas ekkor *aczelos* állapotba jön. — A harmadik a *szénítő* (Kohlungs) *zona*, folytatása az élebenneinek, az élenytelenítés határán túl, a vasnak felesleges szénélenyt általi megfertőztetése, mi által élebenne aczelos állapotjából nyers vas állapotba helyeztetik, s az itt a *has* és *nyugda* táján levő magasabb hőfok által meglágytatik. — A negyedik végre az *olvasztási* *zona*, mely a bélést tartja működési körén. — Azonban e zonák kiterjedése épen nem állandó, mindegyik emelkedik vagy süllyed és kiterjeszkedik a másik rovására, s a legkisebb rendetlenség vagy pontosság hiánya, gyakran véletlenségek, megzavarják az azok közti összhangzást s a menetet rendetlenségbe hozzák, a mit a salak setétül színe árul. Az *előkészítő* és *olvasztási* *zonák* mélyre vagy magasra nyúlása egyiránt hátrányos, mert az a leglényegesebb működés az élenytelenítés és szénítés kárával jár.

Az olvasztóból ekképen kikerült készítmény *nyers vas*, mely minőségére *szürke*, *fehér* vagy *vegyes*, sokféle fokozatban. A *szürke* vagy inkább *barna*, törésében setét színű, csillámló szemű; tulajdonságára nézve *lágú*, azért vésés, fúrás, esztergályozásra alkalmas, és pedig annál inkább mentül nagyobb szemű. E tekintetben felülhaladja a miénket az angol vas, mely óriási kemenczékben, közzén mellett óriási fuvókkal, *nagyobb hőfok* mellett készül, mint a miénk, de másrésztől nyújtott vaskészítésre nem alkalmas,

s oly gyenge, hogy öntésnek is, magában magyar vas vegyíték nélkül czélszerűen nem használható. Azt használják az öntödékben mindennemű gépdarabokra, diszművekre, kályhákra, edényekre stb. A *fehér nyersvas* ellenben fehér színű, sugár törésű, kemény mint az aczél, s töredékeny mint az üveg; ez használatik további feldolgozásra nyújtott vasra és aczélra. Vegytani tekintetben tartalmaz a nyersvas, néhány száztől idegen részeket fél- vagy föld-fémeket, ugymint *meszeny*, *koványt*, *timányt*, azonfelül *széneny*. Ez utóbbitől a *fehér nyersvasban* mintegy 4–5% foglaltatik, melytől keménységét nyeri; a barna nyersvasban ez *grafitál* változott. Ha már most az idegen részeitől megtisztított nyersvasat *széneny* tartalmától egészen megfosztjuk, akkor *kovácsolható s forrasztható*, de többé alig *olvasztható* vasat kapunk; ha pedig ezt tökéletlenül mintegy félig teszszük, avagy a kovácsolható vasat egy pár száztől szénenytelőtől áthatni engedjük, akkor nyerünk *aczélt*. De ezekről közelebb.

(Folytatás következik.)

Szontagh Pál.

Egyveleg.

+(Fogyasztás Bécs városában 1861-ben.) A mult évben következő, fogyasztási adó alá eső élelmi czikkeket vitettek be Bécsbe: 401,249 akó bor; 17,998 akó must, 1029 akó gyümölcsmust, 686,071 akó sör (Bécs vámonalain belül 420,680 akó föztek); 9418 akó eczet; 105,367 db. szarvasmarha, 125,128 borjú, 33,203 juh, kos, kecske, 39,597 bárány, gödölye, malacz, 118,639 sertés; 17,335 mázsa friss marhahús; 349,047 récze, liba, kappan, pulyka; 1,007,958 tyúk, csirke, galamb; 108,611 vadzárnyas, 4250 tucat apró madár; 109,559 mázsa hal, csik, rák, teknősbéka s más vízi állat.

○(Hogy lehet a vizet csaknem jéghideggé tenni?) Erre nézve Indiában s más forróföldövi országokban következő eljárás van divatban: Az edény, melyben a viz áll, durva gyapotkermével többször körültekercsendő s ez folytonosan nedvesen tartandó, miáltal a víz hőmérséke csaknem a fagypontra száll.

+(Berlinben patkányok elleni biztosító-intézet keletkezett.) mely bizonyos csekély biztosítási díj mellett, a házak bármely helyiségében patkányok által okozott minden kárt megtéríti. Az intézet reméli, hogy tömeges pártolás mellett nemcsak a házakból, hanem az utcái csatornákból is kipszűtthetjük a patkányokat. Pesten is volna elég kipszűttni való.

△(A kath. főpapok száma az egész világon.) az 1862-ik évi pápai kézikönyv szerint következő: Székelyek: 12 patriarhatas, 145 érsekség, 677 püspökség; összesen 834. A szent atya 9 helyet emelt föl metropolissá, 2 érsekséget s 78 püspökséget alapított. Az „in partibus“ van: 43 érsekség, 144 püspökség; összesen 237. Megürült érsekség: 3 patriarhatas, 7 érsekség, 75 püspökség; összesen 85. Be vannak töltve: 749 székely, s 236 hely „in partibus.“ A czimet viselő egyháznagyok száma tehát: 985.

○(Gyógyimód a tüdőorvadás ellen.) Egy amerikai orvos saját tapasztalása után állítja, hogy a tüdőorvadás legbiztosabban a cukorgyárak gyógyítják meg. Több órai ottléttel s a cukorfüst beszívása által legjobb melre tehetni szert. Az legyanusabb a dologban, hogy amerikai orvos tette e felfedezést.

+(E kifejezést: „Isten kegyelméből.“) Kis Pipin használta először 752-ben, midőn frank királylyá kenetett föl. Nagy Károly óta a fejedelmek állandóan használják azt czimeikben.

+(Hogy lehet a mérges gombát ártalmatlanná tenni?) Gerard, híres francia vegyésznek vegytani kutatása folytán bebizonyult, hogy akármily mérges gombát ártalmatlanná lehet tenni, ha azt szuetelekre metélve eczeten jól megáztatjuk, aztán kifacsarva vízben jól megmosunk. E műtét által a gombában levő mérges anyag, az ugynevezett amanitin kivonatván, ártalmatlanná tetetik. Megtörténik néha, hogy az ehétó gomba közé mérges is keveredik; jó tehát, biztonság kedveért, minden gombát e műtét alá vetni. Ha nincs rá szükség, nem is árt. Az elővigyázat sohasem felesleges.

+(Európa legnagyobb kath. templomai.) A római sz. Péter-templom 54,000, a milánói székesegyház 37,000, a római sz. Pál-templom 32,000, a florencei székesegyház 24,300, a laterán sz. János-egyház 22,000, a párisi Notre-dame 21,000, a pisai székesegyház 13,000, a bécsi sz. István templom 12,400, a bolgarnai sz. Péter-templom 12,400, a sz. Domokos-templom 12,000, s a venezzei sz. Márk-templom 7000 embert fogadhatnak be. Mind-ezektől jó távol áll a pesti ferenczvárosi templom, mely oly alacsony és kicsiny, hogy bármely rongyos faluban is csak szükségből járná meg. Elcsodálkozik az ember, hogy Pesten még ilyen templomot is látni.

+(Érdekes régiség.) Luther Mártonnak egy eredeti kéziratát találták meg, mely 33 nyolczadrétül lapon 500 zmondást tartalmaz.

○(Különös végrendelet.) Londonban közelebb egy ember halt meg, ki végrendeletileg megtiltotta két fiának a bajuszviselést; ellenkező esetben ki vannak zárva az örökségből. Ez a „dicsőült“ ur aligha valami nagy barátja volt a magyaroknak.

+(A nagy Murphy), ki rendkívüli magasságát európaszerte pénzért bámultatta, nincs többé. Az óriás Marseilleben himlőben meghalt. Így mulik el minden nagyság a világon. Holttestét bebalzsamozva, a párisi természetudományi muzeumba viszik.

Vasárnapi Ujság 18-ik számához 1862.

T A R H Á Z.

Levelek a londoni kiállításról.

VI.

Aprilis 24-én.

A titánok korszaka nemsokára egészen törpévé fog lapulni a „pygmäusei“ jelenkor előtt. Annnyira mentünk már itt Londonban, hogy az lesz egyedül még csuda — ha nem lesz. Ez nem para toxon, ezt bömböli Armstrong tengernagyának a *Monitor* is fenébe lövő új ágyuja, ezt hirdeti a földalatti vasutat tömegele s a földfölköttiek hálózata; ide nem érve a föld-dieket, melyek csak ez évben is 400 mérfölddel szaporodtak meg Angolországban. Magnetismus, mesmerismus, odismus, tündelátás, tündeolvasás, elvándorolt szellemekkel való kedélyes discursus, leendő személyekkel való érintkezés, az atmoszférában még paránykint uszó születendő gyermek befolyása a még pályában kapáló szülőkre stb. stb., oly mindennapi dolgok, hogy egyedül csak a „Zöld“, értsd: idegen embereket, érdekelhetik még. Átalános, vagy helyesebben, egyetemes életbiztosítás a remélt terminuson túl tíz évre, földalatti légutazás s a kiállítás — ez a három dolog egészen új lévén, még magát a londoni embert sem hagyja közönyösen.

Ez a földalatti utazás! Ha jól tudom, megirtam már önnek, hogy e pokoli vasut az északi és nyugati nagy pályaföket köti egybe, s a vilákiállítás egy időben fog megnyitástani. Nagyjából már készen van, s magam is voltam oly szerencsés, próbautazást tehetni rajta. Bámulatos, hallatlan! Tízszerezsen rakott kőboltzat, meleg, száraz, örökké kivilágítva, pompásan szellőztetve, karesu, kürtöten mozdonyok, láthatlan füsttel s néma gözzel, könnyen fuvatva egyik állomástól a másikig, apró földalatti távirddakkal, földgyázó lakkal s órházakkal! A *cityn* (belváros) át nyugatról jövő *kings-crossi* vasut folytatása ez, melyen a *blackfriarsi* hidon a *Themsén* kersztül a nagy *dél-keleti dover-kristály-palota*-vasutig érsz, honnan a kristálypalotát megkerülve, Londonnak délnyugati oldalára jutsz s az új kiállítási épület közelében vagy, hogy onnan minden percében s minden irány felé London fölött, Londonon át, London alatt vehessed utadat. Bámulatos, hallatlan! Ha ide számitjuk az óriási város csatornázatát, tíz mérföld hosszú fő-alagutakkal, melyek a több millió élet salakjait látatlanul és szagtalanul vezetik el néptelen távolokba, s nem mint eddig a Themésbe! — Ez magasztos, habár mélyen van is a föld alatt. Ezenkívül London fölött még egyre szaporodnak a városi, postai s magán-távirddák sodronyai s a lég összekapcsolása általi továbbítás-cszemje is teljesen megalakult, hussá, vérré vált, s így a *pneumalic-dispatch-company* — nem üres fogalom többé.

Minden csakis a szellemi és anyagi világpiac e központjában támadhatott, vele, mint csak Londonban lehetett találni elég birtorságot és pénzt, másfél millió négyezred lábát egy év alatt teljesen beépíteni, aztán ipar-palotának elnevezni s a világot az industria és művészet olympiai játékaire híni meg bele.

Megirtam Önnek, hogy Liberianák fekete köztársasága volt az első állam, mely iparának virágait küldte ide. Virágzó néger-köztársaság, míg a fehérek republicanus és alkotmányos érényeikkel és intézményeikkel együtt még otthon maradtak. Liberia legelső a cultura küzdterén — tán ujjmutatása a sorsnak, hogy a történet nagyszerű élceinek egyikét, az-az a szabad fehéreket rabszolgákká csinálni s ezeket a republicanus néger-elnök által korbácsoltatni akarja? Miért nem?

Irjunk valamit már magáról a kiállításról is. Az épület külső arányai már teljesen szabadok. Mi tírés tagadás benne, bizony eseten jóságig ez az úgy nevezett palota. Egy kövé meredt, valóságos angol nyárspolgár, ki gazdag, s nagy kúp-hasát kifeszíti s vörös markáival öblös nadrágzeibeiben kihívólag esőrogteti a tallérokat. De azért tömegében mégis, megdöbbenő colloss, öt mérföld csövekkel három mérföld vas rászózzattal, 80,000 mázsa öntött és 24,000 mázsa kovácsolt vassal. Az ablakokat bekeretező vassalagok harmincz mérföld hosszúak s ha az ablakokat egymásföle raknák, Sz. Pál tornyának szédítő magasságát huszor érnék fölül.

A kiállítás napjáiig alig van még hat nap s mennyi a tenni való! Nota bene: a közbeeső vasárnapon nem szabad dolgozni. Belől még minden chaoticus rendetlenségben van, s a tenger láda és csomag közt csak husz lépést tenni egymásután, valóságos kötélzárakozási műtét. A nagy orchestrum a keleti hajóban már befejezéséhez közeledik. A Händel-orchestrum kivételével ez a legnagyobb, melyet valaha építettek Londonban s kétezernél több művészre van számitva. Széle, ide sem érve a karzatokat, 135 angol láb. A közreműködők száma, a hangszereket illetőleg, négyszázra rug, ezek közt 196 hegedűs, 90 gondokász s ugyanannyi nagybőgős, 112 fuvó stb. Az énekkarok az orchestrum négy szögletét fogják betölteni s így minden sarokban vagy 600 torok fog hangozni. Mily hatás!

A belépést az első hónapokban csak aranyon lehet megvásárolni s csak úgy ösztájt fog a misera plebs contribuens is belejuthatni, miután akkor a díjak kedélyre lesznek leszállítva. Különben nem is lehetett másképp intézkedni, miután a tolongás így is éktelen nagy lesz. — A 1861-ki kiállításba 13,937 kiállító küldött, ezek közt 7381 angol és 6556 idegen. Most az egyszerű kereskedelmi válságot nagyon megérzik Angolországban s egyelőre nem is számitanak 5000 angol kiállítóval többre; az idei kiállítók összes száma azonban nem kevesebb mint 17,000. Nem lesz érdektelen, a számokat

elemezni. Kerékzámmal esik: Franciaországra 4000, a vámegeyletre 3000, az olasz birodalomra (Róma s Velence kivételével) 2000, Ausztriára 1100, Spanyolországra ugyanennyi, Oroszországra 700, Svédországra 600, Helvéziára 500, Hollandiára 400, Dániára 300, Velencezére 260, Görögországra 250, Norvégiára 200, Rómára 46, Törökországra 45, Kinára és Japánra 35, Guatemala és Montevideóra 34, Costa-Ricéára 16.

A kiállított czikkeket számát 100,000-re becsülik. A látogatókat is átlagosan kiszámították, még pedig következőképen. — 1851-ben Londonnak 2,300,000 lakosa volt s a kiállítást 6,039,195-en látogatók meg. Ma London népessége megszorodott még egy fél millióval s így 11 millió vendégre számitanak a kiállítás épületében. Ez átlagos számitást még kevesletjük, ha fölveszzük, hogy — mint fönnbe említém — azóta 4000 mér-földdel több vasut van Angliában mint 1851-ben s hogy a continens vasut-hálózata azóta szintén tökéletesedett.

Néhány nap múlva remélhetőleg irhatok már Önnek a megnyitási ünnepek részleteiről és hatásáról. A viszontlátalkozásig!

Dr. T.

Irodalom és művészet.

+(Uj könyvek.) Emich Gusztávnál legközelebb megjelentek: „*Harangvirágok*.“ Tóth Endrétől. A csinosan kiállított költeményfüzér 233 lapra terjed; ára 1 ft. 40 kr. Tóth Endre egyike azon költőinknek, kik iránt a közönség rokonszenve napról napra erősödik; hiszszük tehát, hogy jelen legujabb költeményfüzérének jó kelete lesz. — Szienten Emichnél két füzet ifjúsági olvasmány is jelent meg *Hoffmann* *Szenten* elbeszéléseiből *Szabó Antal* által fordítva. Az egyik füzet czíme: „*A jó tett is meghozza kamatait*“, a másiké: „*Ki mint vet, úgy arat*.“ Mindegyiket több kép díszíti. Egy-egy füzet ára 50 kr. — Laufer és Stolp bizományában *Beniczky Emilnek* egy beszélgyűjteménye jelent meg „*Életképek*“ czim alatt. Kiadta *Bartalis* Imre. A 257 lapnyi könyv négy beszélgyűjtemény foglal magában.

+(Remellay Gusztávtól „*Szent László király*“ czim alatt) két kötetnyi történeti elbeszélés jelent meg az ifjúság számára. A munka kiállítása igen csinos s mindegyik kötetet egy-egy kép díszíti. Ára 1 ft. 80 kr.

○(Visontay János, gymn. igazgató.) kítől a mult évben a „Magyar állam földirata“ jelent meg, az e nembeli tankönyvek számát ismét egygyel szaporította, mely Ráth Mór kiadásában ily czim alatt jelent meg: „*Az osztrák birodalom a legujabb adatok nyomán*.“ Ára kemény kötésben 50 kr.

+(Melyik az első magyar operette?) A „*Sürgöny*“ az Allaga által szerzett „*Szerelmes kántor*“ című operettere vonatkozólag megjegyzi, hogy nem ez az első magyar operette, mint ráfogták, mert már 1848. előtt is adtak elő egy „*Tüntérlak*“ című magyar operettet, melynek zenéjét *Egressi Béni* írta.

+(A nemzeti színház igazgatósága) közelebb műsorozatkészítő és szereposztó bizottmányt nevezett ki, melynek tagjai: *Egressy*, *Feleki*, *Szigeti*, *Szigligeti*, *Szerdahelyi* és *Tóth József*. Reméljük, hogy ez intézkedés ohajtott gyümölcsöt fog teremni.

○(A Zsolnay Ignác szerkesztette „*Pécsi Iparlapok*“ első száma) horitékall ellátva megjelent. A jeler szám tartalmát ügyesen irt szakközlemények képezik több fametszvényvel. Minden hónapban egy-egy füzet fog megjelenni. Előfizetési ára a 12 füzetnek 6 ft. 6 füzetnek 3 ft.

+(*Rokonstein Lipót*, pesti rabbi.) az általa alapított „*Magyar Izraelita*“ szerkesztésétől végképvisszavonulván, helyét *Mezei Mór*, eddigi főmunkatárs foglalja el.

—(*Kalocsáról az „Árvakönyv” kiadói jelentik*): Miután több oldalról figyelmeztetve lettünk arra, hogy az „*1862. évi árvakönyv*“ nek általunk kitűzött *előfizetési határideje* nagyon rövid, jónak láttuk, azt *folyó évi május 20-ik napjáig* akként meghosszabbítani, hogy azon esetre, ha addig a vizkárosultak javára hasznot ígérő előfizetési szám be nem telnek, valamint az előfizetők pénzei, ugy a résztvevő író urak művei is köszönettel vissza fogának küldeteni.

△(*Hasenfeld Manó, szliácsi fürdőorvos*) a szliácsi viz és fürdőről francziául irt művét, „*Eaux ferrugineuses thermales de Szliács*“ cziműt, a párisi „*Société d'hydrologie medicale*“ ülésében felolvassa. E munka a társaság évkönyveinek VIII. kötetében is külön lenyomatban is megjelent. Hasenfeld, orvos hazánkfa a nevezett társaság tagjává választatott.

+(*Ifjúsági iratok*.) *Fischer Nánán*, főlemlé tanító Győrött, ily czimű vállalatra nyit előfizetést: „*Ifjúsági iratok a magyarhoni izraeliták számára*.“ Havonkint egy, 5 ivre terjedő, részint eredeti, részint fordított műveket tartalmazó füzet fog megjelenni, mely mulattató és tanulságos volta mellett erkölcsös és hazafiaságot ébresztő olvasmányt nyújtand. A szerkesztésben *Bibok Lajos* is közreműködik. A vállalat egyelőre 8 füzetből álland, előfizethetni az egészre 4, felére 2 ft. vaj. A pénzke május 20-ig *Fischer Nánánhoz*, a győri izr. főlemlé tanodába küldendők be. Az első füzet május végén jelenik meg.

+(*Oblath Leo*, szabadkai könyvkereskedő) jelenti, hogy *Jámbor Pál*, nak hatóságilag lefoglalt „*Egyházi beszédek*“ a zár alól fömentetvén, nála-vagy pesti ügynöke által kaphatók.

Budai népszínház.

Április 25. „Szinházi bohóság.“ Bohózat 3 felv. A népszínház igazgatósága, ugylátszik, meg kezd győződni arról, hogy a magasabb művészetet igénylő vígjátékok és drámák terén nemzeti színházunkkal előnyösen nem versenyezhet, s azért mind több s több tért enged a bohózatok és népszínház műveknek, színpadán, mint a melyek társasága erejével sokkal inkább arányban vannak. És e téren csakugyan néha meglepő ügyességgel találkozunk. A „Szinházi bohóság“, bár német közönség számára készült, s így sok elvész benne a magyar színpadon; mindamellett meglehetősen tetszésben részesül, kivált a maihoz hasonló sikerült előadás mellett. Legjobban megnevetette a közönséget a ballet parodiája, melyben Vincze többszörös kihivatásra érdemesíté magát. Ezenkívül még Virágh, Simonyi és Harmath Emma működtek közre legtöbb tetszéssel.

Április 26. „Eljegyzés lámpafényénél.“ Operette 1 felv. „Beccsületszó.“ Eredeti vígjáték 1 felv. A mai előadás Harmath Emma jutalomjátéka volt, kit a közönség tapsok és koszorúkkal fogadott. Libera Gizella, Dósa és Együd helyes felfogással adták szerepeiket. Molnárjátéka feszes, hanghorzongó erőtetett volt.

Április 27. „Szép Mara.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Irta *Kempelen Győző*. Uj kidolgozással, de nem új szerencsével került színpadra.

Április 28. „Szép Mara.“ Eredeti népszínmű 3 felv.

Április 29. „Egy a mi népünköl.“ Bohózat 3 felv.

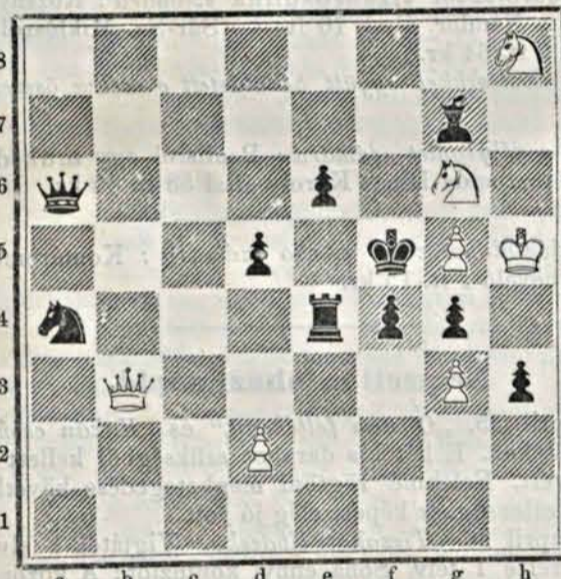
Április 30. „A nagy-ídai cigányok.“ Népszínmű 3 felv. *Szigligeti* töl.

Május 1. Először: „Házasság látatlanban.“ Vígjáték 1 felv. Irta *Toldy István*. „Eljegyzés lámpafényénél.“ Operette 1 felv.

SAKKJÁTÉK.

123-ik sz. feladvány. — Rozsnyay Mátyástól (Zombán).

Sötét.

Világos.

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

22-ik számú játszma (Evans-csel).

CSERESNYÉS ISTVÁN és ENGEL IMRE között. Pesten, 1862. ápril 9-én.

Világos (Cseresnyés).	Sötét (Engel).	Világos (Cseresnyés).	Sötét (Engel).
1) e2-e4	e7-e5	16) Ba1-d1	Ha5-c6
2) Hg1-f3	Hb8-c6	17) Hd2-c4	b7-b6
3) Ff1-c4	Ff8-c5	18) Be1-e7	Vd8-e7
4) 0-0	Hg8-f6	19) Bf1-e1	Ve7-d8
5) b2-b4	Fc5-b4	20) Hc4-d6	Fc8-a6
6) c2-c3	Fb4-e7	21) Hd6-f7	Bf8-f7
7) d2-d4	e5-d4	<i>Ha Sötét a Huzárt nem üti, itt alkalom lett volna megadni a következő ismertetés matot: 22) H-h6+K-h8 23) V-g8+K-g8 24) H-f7 V-d8-f8</i>	
8) c3-d4	Hf6-e4	22) Vd5-f7	Vd8-f8
9) d4-d5	Hc6-a5	23) Vf7-d7	Fa6-b5
10) Fc4-d3	He4-c5	24) Hf3-g5	Vf8-h6
11) Fc1-b2	Hc5-d3	25) Hg5-e6	Vf8-e7
<i>Világosnak Fc1-a3 még erősebb lépés lett volna.</i>		26) Vd7-d5	Ba8-d8
12) Vd1-d3	0-0	27) Vd5-b5	és Világos nyer.
13) Hb1-d2	f7-f5		
14) d5-d6	c7-d6		
15) Vd3-d5+	Kg8-h8		

A 118-ik számú feladvány megfejtése.

(Weisz J. A. tanártól Budán.)

Világos.	Sötét.
1) Bd4-d5	Bc3-e5
2) Bd5-d3	tetszés szerint.
3) B vagy H-v. gy-+	

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Simonyán ifj. Tóth János. — Jánosiban: Keszler István. — Parabutyban: Rothfeld József. — B. Újvárosban: Kovács Lajos. — Kun-Szent-Miklóson: Bankos Károly. — Kövágó-Örs: Gold Samu.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1862.

Rövid értesítések. Zomba: Rozsnyay Mátyás. Igen örülünk, hogy önt újra munkatársaink sorába számíthatjuk. Beesés küldeményét föl fogjuk használni. Eszrevételünk sokban igazat adunk. Különben a sakk iránti részvét annyira haladt már hazánkban, hogy nemcsak a pályadíjak sikeres kifizetését is bizton reméljük. — Kövágó-Örs: G. Ujabb küldeményét köszönettel vettük, s benne nem egy használható feladványra találtunk; de köztök némelyikben oly hibákra akadunk, melyek hihetőleg iráshibából származnak. Alkalmilag javított beküldését, — ha lehet, diagrammon, — kérjük.

XXIII. sz. feladvány. — Gold Samutól (Kövágó-Örsön).

Szerkesztői mondanivaló.

6005. Felegyhaza. B. József. A V. U. ez idei folyamából még teljes számú példánnyal szolgálhatunk; a P. U. ból azonban csak az apr. 1-e utáni számokkal. Ez utóbbiból nem nyomtatunk felesleges példányokat, miután e lap tartalmának érdeke inkább van időhöz kötve. (Kiadó-hiv.)

6006. Szinobay. P. Gy. A hazai üveggyár-ápar vonatkozó szives ajánlatát, névszerint a katalinvolgyi gyár rajzát s ismertetését köszönettel fogadjuk. A hazai ipartelepek ismertetése egyik főrészt teszi törekvésünknek.

6007. N.-Szőlős. L. T. A. „kalászokat“ köszönettel vettük.

6008. Miskolc. K. P. A történelmi vázlat igen becses közleménye lesz lapunknak. A hiányzó számokat megrendeltük.

6009. Május elsején. Nagyon megérkít rajta, hogy mondva csinált mű. Minden iskolai szabályosság meg van rajta, csak a költészet melege hiányzik belőle.

6010. Szeged. B. Zs. Fajdalom, hogy ön szerkesztőjével kell szavaznunk, s a mű felől nézetét aláírunk. Igen sajnáljuk, hogy ezt lapunk hasábjába nem ültethetjük át — de hiában, még olyanabb világ van Pesten, mint Szegeden.

6011. Ipolyság. H. R. A. „Nyiltérbe“ szánt felhívás tulságosan magán ügy. Egy egyszerű magánlevél ősőbb is volna, biztosabban is vezetne célhoz.

6012. Sz-ön-Sz. A. A fordítás meg nem közelíti az eredeti szépségeit.

6013. Győr. H. és B. Köszönet a küldeményért. A megpendített tárgyak legnagyobb része már közölte volt lapunkban, de azért újabb felfogás és kivitel szerint azok nincsenek innen kizárva.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-oros naptár	Izrael. napt.	Nap.		Hold.	
				kelet	nyug.	kelet	nyug.
Május.		Apr. (6)	Ijar	6. p.	o. p.	6. p.	6. p.
4 Vasár.	E 2 Miseric.	E 2 Kocs	22 G Mis. B.	4 Koc	4 41	7 14	8 21
5 Hétfő	Jámbo. (Pius)	Jámbo.	23 György	5 Jám	4 40	7 15	9 23
6 Kedd	János olajb.	Aldottk.	24 Zach	6 Ald.	4 38	7 16	10 30
7 Szer.	Szaniszló	Gizella	25 Márkév.	7 Giz.	4 36	7 17	11 38
8 Csüt.	Mihály jelen.	Ákos	26 Vazul	8 Áko	4 34	7 19	12 48
9 Pént.	Nizian, Ger.	Gergely	27 Simon p.	9 Ger.	4 33	7 20	2 0
10 Szom.	Antonin, Jób	Hermína	28 Jazon	10 36S	4 32	7 21	3 16

Holdnegyed: 3 Első negyed 7-én, 4 óra 40 perccel reggel.

TARTALOM.

Pály József (arczkép). — A követ. Szél Farkas. — A Vezuv. Pompeji és Herculanium (folytatás, 6 képpel). Dr. Baróc Lajos. — Gazdag mulato (képpel). György Vilmos. — A debreczeni kastély (folytatás). Jókai Mór. — Pest város ivóvíze és levegője. — Vastermelés (folytatás, rajzokkal). Szentaghy Pál. — Egyveleg. — Tárház: Levelek a londoni kiállításról. Dr. T. — Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

és

POLITIKAI UJDONSÁGOK

évnegyedi és félelvi folyamára.

Előfizetési föltételek:

Mind a két lapra április-juniusra	2 ft. 50 kr.
április-septemberre	5 „
Csupán Vasárnapi Ujság félévre	3 „
Csupán Politikai Ujdonságok félévre	2 „ 50

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujjenzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Lukács Móríc.

Lukács Móríc neve nem tartozik a „nagy hangzású“ nevek közé, de mindenesetre azon hazánkfiai sorában foglal ő helyet, kik következetes munkásság, érzelmi tisztaság, sokoldalú műveltség és jellemzilárdság által közbecsülést vívtak ki a nyilvános életben. Reméljük, hogy néhány futólagos életrajzi adat elmondása után is sikerülend, olvasóinkban fölbresztetni azon ohajtást: bár minél több ily független szemlémű, a közpolgárisodás és nemzeti fejlődés szent érdekeiért egyenlő erővel küzdő férfiakat szemlélnetnénk irodalmi és politikai életünk piacán!

Lukács Móríc 1812. sept. 5-én született Pesten s tanulmányait, házi nevelők vezérlete alatt, részint Pesten, részint szülőinek temesmegyei birtokán, Brestzovácson, végezte, miközben gyakran tett nevelőivel apróbb utazásokat Ausztriába, Porosz- és Szászországba. — Már 1831-ben Krassómegeyében tiszteletbeli aljegyzővé, s Temes-, Csanád-, Csongrádmegeyék táblalabirájává lön ki-nevezve. 1832-ben Pestre költözött s azóta állandóan itt lakik, a tudománynak s folytonos tanulmányoknak szentelve életét. — 1836-ban Pestmegeye tiszt. aljegyzőjévé neveztetett s ismét egy évet töltött a zöld asztalnál, de azután teljesen áttért független életmódjához, kedvenc tanulmányaihoz.

Az irodalmi téren legelőször a lánglektű angol költő, Byron költeményeinek szerencsés fordítása által gerjesztett figyelmet, úgy hogy 1839-ben, a m. Akademia levelező tagjává választotta; sőt az akademiái ülésekben a jegyzői tollat is vitte több éven át Szalay László barátja helyett és mellett. 1842-ben a Kisfaludy-társaság is tagjává választotta. — A szépirodalmon kívül buvárkodásának legkedvencebb tárgyai valának: a történelem, államtudomány és bölcsészet, mire nézve igen nagy hasznát vette kiterjedt nyelvismeretének, miután a klasszikus holt nyelveken kívül, a miveltebb élő nyelveket, a francziát, angolt,

olaszt, spanyolt teljesen elsajátította; német nyelven irt dolgozatai pedig nagy méltányságra találtak külföldön is.

Mindenekelőtt nagy érdemeket szerzett irodalmunkban idegen nyelvű remekes jeles átfordítása által. Így már 1829-ben fordításokat közölt a görög Anthologiából a „Koszu“ban; Byron nagyobb s kisebb költeményei fordításainak egész sorát találjuk, 1834—1838 között, az akkori „Társalkodó“ban, az „Auróra“ban, az „Athenaeum“ban, s az „Árvizkönyv“ben, mik a maguk idejében igen nagy és méltó figyelmet gerjesztettek. — 1839. után komolyabb tárgyakat választott munkásságának, s midőn barátai, b. Eötvös, Szalay és Trefort az általok kiadandó „Budapesti Szemle“ szerkesztésébeni részvételre szólították fel, több tudományos értekezés kidolgozásához fogott, mikben eddigi tanulmányainak eredményét rakta le. Az említett folyóiratban jelent meg tőle egy nagyobb dolgozat: „Az állati magnetismusról“, s egy másik „a büntetőjogi theoriákról.“ Ez utóbbi tárgyat illető tanulmányainak további gyümölcse azon jeles röpírat, melyet 1842-ben b. Eötvös Józseffel egyesítve, „Fogház-javítás“ czim alatt adott ki. Ide tartoznak még egyes folyóiratokban (Ellenőr, Tudománytár, Athenaeum, Regélő stb.) megjelent önálló dolgozatai is, mint p. o. „Néhány eszme az egyesületi jog körül; — Az újabb polgárisodás elemei Európában; — Néhány szó a socialismusról. stb., melyek mind Lukács komoly, tudományos készütségéről tetten tanuságot. Mint a Kisfaludy-társaság tagja, a társaság „Évlapjai“ban az angol Pope tankölteményét („a műbírálatról“) adta hü fordításban, s a „Külföldi regénytár“ban spanyol novellákat közölt. Ezen sokoldalú munkássága mellett még az akkori józan haladási pártnak hatályos ügyvédé is volt külföldi német lapokban, a hirhett augsburgi Allgemeine Zeitung rágalmai ellen, mely lapnak több évig egyik szivesen olvasott, ügyes

LUKÁCS MÓRICZ.

+ 1881.